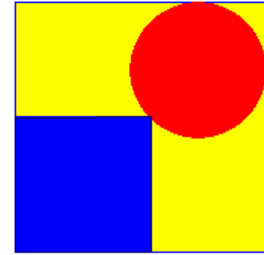

21.- En la següent figura el quadrat gran té costat a i el costat del quadrat menut i el diàmetre del cercle són iguals. Calculeu el radi del cercle.

Sangaku pàgina 67.

Solució:

Siga $a = \overline{AB}$ el costat del quadrat ABCD.

Siga $x = \overline{OF} = \overline{OP} = \overline{OQ}$ el radi del cercle.

Siga AEFG el quadrat menut.

Per hipòtesi $\overline{AE} = 2x$.

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle AEF$:

$$\overline{AF} = 2x\sqrt{2}.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle ABC$:

$$\overline{AC} = a\sqrt{2}.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle OQC$:

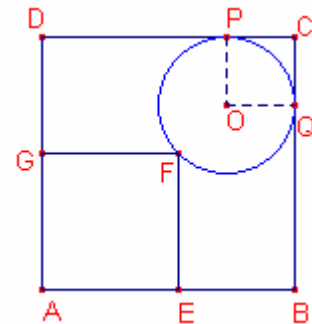
$$\overline{OC} = x\sqrt{2}.$$

Notem que $\overline{AC} = \overline{AF} + \overline{FO} + \overline{OC}$:

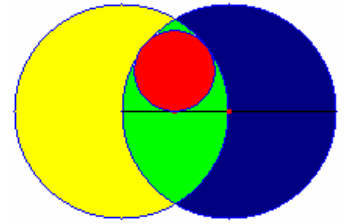
$$a\sqrt{2} = 2x\sqrt{2} + x + x\sqrt{2}.$$

$a\sqrt{2} = (1 + 3\sqrt{2})x$. Resolent l'equació en la incògnita x :

$$x = \frac{\sqrt{2}}{1 + 3\sqrt{2}} a = \frac{6 - \sqrt{2}}{17} a.$$

22.- Les circumferències grans tenen diàmetre d , i cadascuna de elles passa pel centre de l'altra. La circumferència menuda és tangent interior a les dues grans i al diàmetre. Calculeu el radi de la circumferència menuda.

Solució:

Siga $d = \overline{AB}$ el diàmetre de la circumferència gran, siga O el centre.

Siga A el centre de l'altra circumferència que passa per O .

Siga P el centre de la circumferència menuda i T el punt de tangència amb el diàmetre $\overline{AB}$.

Siga r el radi de la circumferència menuda $r = \overline{PT}$.

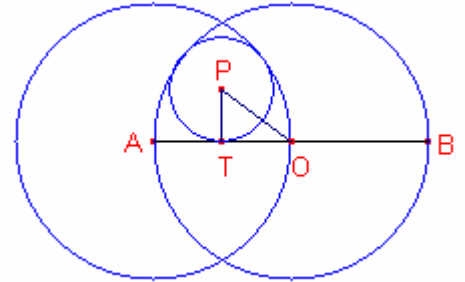
$$\overline{OT} = \frac{d}{4}.$$

$$\overline{OP} = \overline{OA} - r = \frac{d}{2} - r.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle OTP$:

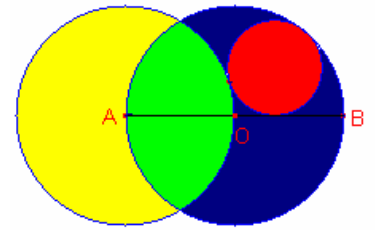
$$\left(\frac{d}{2} - r\right)^2 = r^2 + \left(\frac{d}{4}\right)^2. \text{ Resolent l'equació en la incògnita } r:$$

$$r = \frac{3}{16}d.$$

23.- Les circumferències grans tenen diàmetre d , i cadascuna de elles passa pel centre de l'altra. La circumferència menuda és tangent interior a una de les grans i exterior a l'altra i al diàmetre. Calculeu el radi de la circumferència menuda.

Shariguin I126

Solució:

Siga $d = \overline{AB}$ el diàmetre de la circumferència gran, siga O el centre.

Siga A el centre de l'altra circumferència que passa per O.

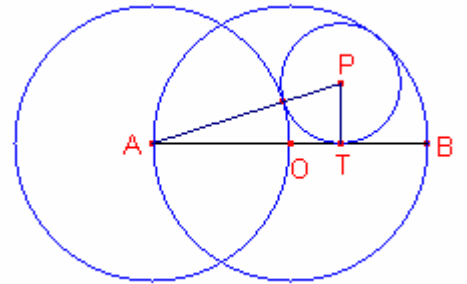
Siga P el centre de la circumferència menuda i T el punt de tangència amb el diàmetre $\overline{AB}$.

Siga r el radi de la circumferència menuda $r = \overline{PT}$.

Siga $\overline{OT} = x$. $\overline{AT} = \frac{d}{2} + x$.

$$\overline{AP} = \frac{d}{2} + r.$$

$$\overline{OP} = \frac{d}{2} - r.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle ATP$:

$$\left(\frac{d}{2} + r\right)^2 = r^2 + \left(\frac{d}{2} + x\right)^2. \text{ Simplificant:}$$

$$dr - x^2 - dx = 0 \quad (1)$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle OTP$:

$$\left(\frac{d}{2} - r\right)^2 = x^2 + r^2. \text{ Simplificant:}$$

$$d^2 - 4x^2 - 4dx = 0 \quad (2)$$

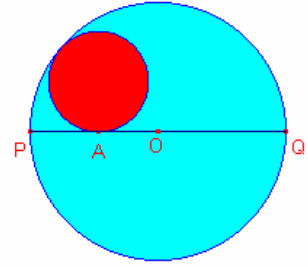
Considerem els sistema format per les expressions (1), (2)

$$\begin{cases} dr - x^2 - dx = 0 \\ d^2 - 4x^2 - 4dx = 0 \end{cases}. \text{ Resolent el sistema:}$$

$$\begin{cases} x = \frac{\sqrt{3}-1}{4}d \\ r = \frac{\sqrt{3}}{8}d \end{cases}.$$

Shariguin I126

24.- En una circumferència de radi R s'ha dibuixat un diàmetre i sobre aquest s'agafa el punt A a un distància a del centre.
 Determineu el radi de la segona circumferència tangent interior a la primera circumferència i tangent al diàmetre en el punt A .
 Es pot construir la segona circumferència amb regla i compàs?
 Shariguin 175.

Solució:

Siga $\overline{PQ} = 2R$ diàmetre de la circumferència.

Siga $a = \overline{OA}$.

Siga T el centre de la segona circumferència.

Siga $\overline{TA} = r$, radi de la segona circumferència.

$\overline{OT} = R - r$.

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle OAT$:

$$(R - r)^2 = r^2 + a^2.$$

Resolent l'equació en la incògnita r :

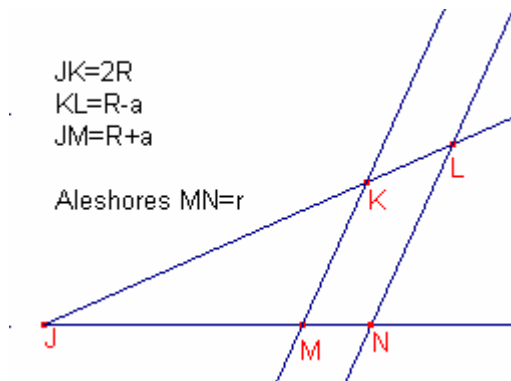
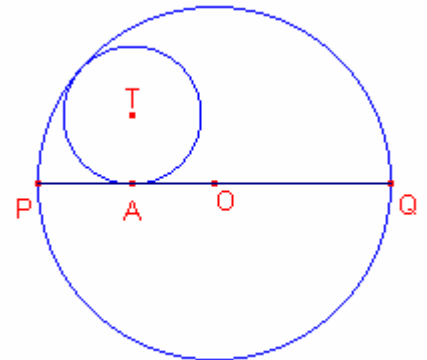
$$r = \frac{R^2 - a^2}{2R}$$

Vegem que el problema és pot construir amb regla i compàs.

$$r = \frac{(R + a)(R - a)}{2R}.$$

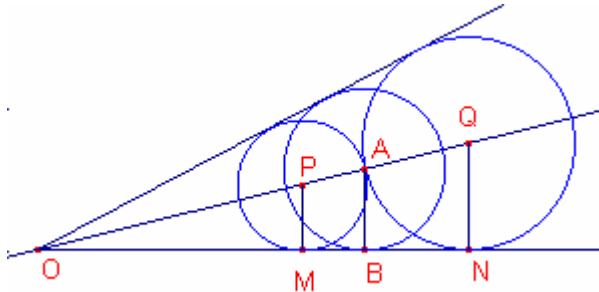
$$\frac{2R}{R + a} = \frac{R - a}{r}.$$

Aleshores r és quarta proporcional de $2R, R + a, R - a$.

25.- Dues circumferències de radis R i r són tangents exteriors i tangents als costats d'un angle. Calculeu el radi d'una tercera circumferència tangent als costats de l'angle i que té centre en el punt de tangència de les dues circumferències.
 Shariguin I140.

Solució:

Siga O el vèrtex de l'angle.

Els centres de les tres circumferències pertanyen a la bisectriu de l'angle.

Siga la circumferència de centre P i radi $r = \overline{PM}$.

Siga la circumferència de centre Q i radi $R = \overline{QN}$.

Siga A el punt de tangència de les dues circumferències.

Siga $\overline{AB} = s$ el radi de la tercera circumferència que cerquem.

Siga $a = \overline{OP}$.

Els triangles $\triangle OMP$, $\triangle OBA$, $\triangle ONQ$ són semblants. Aplicant el teorema de Tales:

$$\frac{r}{a} = \frac{s}{a+r} = \frac{R}{a+r+R}.$$

$$\frac{r}{a} = \frac{R}{a+r+R}, \text{ aleshores, } a = \frac{(R+r)r}{R-r} \quad (1)$$

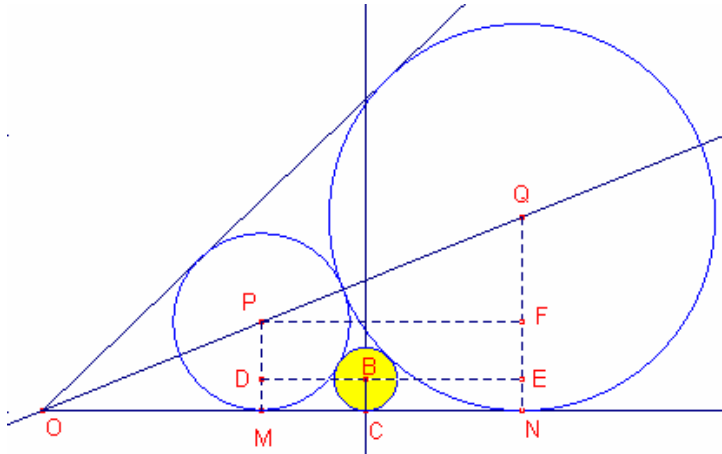
$$\frac{r}{a} = \frac{s}{a+r}, \text{ } s = \frac{(a+r)r}{a} \quad (2)$$

Substituint l'expressió (1) en l'expressió (2):

$$s = \frac{\left(\frac{(R+r)r}{R-r} + r \right) r}{\frac{(R+r)r}{R-r}} = \frac{2Rr}{R+r}.$$

26.- Dues circumferències de radis R i r són tangents exteriors i tangents als costats d'un angle. Calculeu el radi d'una tercera circumferència tangent exterior a les dues circumferències i tangent a un costat de l'angle.

Solució:

En la figura siga O el vèrtex de l'angle. Els centres de les tres circumferències pertanyen a la bisectriu de l'angle.

Siga la circumferència de centre P i radi $r = \overline{PM}$. Siga la circumferència de centre Q i radi $R = \overline{QN}$. Siga B el centre de la tercera circumferència tangent exterior a les dues anteriors i tangent a costat ON de l'angle. Siga $s = \overline{BC}$ el seu radi.

$$\overline{PQ} = R + r.$$

$$\overline{QF} = R - r.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle PFQ$:

$$\overline{PF} = \overline{MN} = \sqrt{(R + r)^2 - (R - r)^2} = 2\sqrt{Rr}.$$

$$\overline{PB} = r + s.$$

$$\overline{PD} = r - s.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle PDB$:

$$\overline{DB} = \overline{MC} = \sqrt{(r + s)^2 - (r - s)^2} = 2\sqrt{rs}.$$

$$\overline{QB} = R + s.$$

$$\overline{QE} = R - s.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle QEB$:

$$\overline{EB} = \overline{CN} = \sqrt{(R + s)^2 - (R - s)^2} = 2\sqrt{Rs}.$$

$\overline{MN} = \overline{MC} + \overline{CN}$, aleshores:

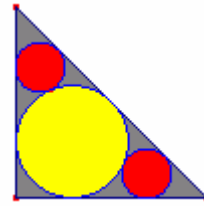
$$2\sqrt{Rr} = 2\sqrt{rs} + 2\sqrt{Rs}. \text{ Elevant al quadrat:}$$

$$Rr = rs + Rs + 2\sqrt{Rrs}.$$

$(r + R + 2\sqrt{Rr}) = Rr$. Aïllant la incògnita s :

$$s = \frac{Rs}{(\sqrt{R} + \sqrt{r})^2}.$$

27.- En un triangle rectangle i isòsceles s'ha dibuixat la circumferència inscrita i dues circumferències iguals tangents exteriors a la circumferència inscrita i tangent a la hipotenusa i un catet. Calculeu la proporció entre els radis de les circumferències distintes.

Solució:

Siga el triangle rectangle i isòsceles $\triangle ABC$, $A = 90^\circ$, $B = 45^\circ$.

Siga la circumferència inscrita al triangle de centre I i radi $r = \overline{IT}$.

Siga la circumferència tangent a l'anterior de centre P i radi $s = \overline{PQ}$.

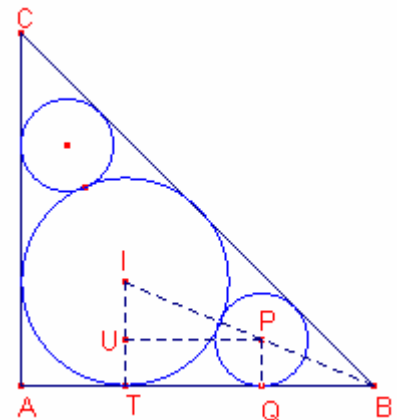
Considerem el triangle rectangle IUP .

$\overline{IP} = r + s$, $\overline{IU} = r - s$, $\angle IPU = \frac{45^\circ}{2}$.

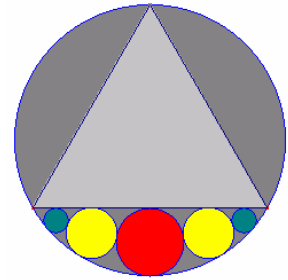
$$\frac{r-s}{r+s} = \sin \frac{45^\circ}{2} = \sqrt{\frac{1-\cos 45^\circ}{2}} = \frac{\sqrt{2-\sqrt{2}}}{2}.$$

$$\frac{1-\frac{s}{r}}{1+\frac{s}{r}} = \frac{\sqrt{2-\sqrt{2}}}{2}. \text{ Resolent l'equació en la incògnita } \frac{s}{r}:$$

$$\frac{s}{r} = \frac{2-\sqrt{2-\sqrt{2}}}{2+\sqrt{2-\sqrt{2}}}.$$

28.- Una circumferència de radi R té inscrit un triangle equilàter. En l'interior de la circumferència hi ha inscrites cinc circumferències tangents dos a dos i tangents al costat del triangle (veure figura). Calculeu els radis de les cinc circumferències.

Solució:

Siga el triangle equilàter $\triangle LMN$.

Siga la circumferència circumscriu al triangle $\triangle LMN$ de centre O i radi $R = \overline{OM}$.

Siga P el punt mig del costat $\overline{LM}$.

$$\overline{ON} = R, \overline{OP} = \frac{R}{2}.$$

$$\overline{PS} = 2R - \overline{NP} = 2R - \frac{3}{2}R = \frac{R}{2}.$$

Siga la circumferència de centre A i radi $r = \overline{AP}$.

$$r = \overline{AP} = \frac{\overline{PS}}{2} = \frac{R}{4}.$$

Siga la circumferència de centre B i radi $s = \overline{BT}$.

$$\overline{OB} = R - s, \overline{AB} = \frac{1}{4}R + s, \overline{PQ} = \overline{BT} = s, \overline{AQ} = \frac{1}{4}R - s,$$

$$\overline{OQ} = \frac{1}{2}R + s, \overline{OA} = \frac{3}{4}R.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle

$\triangle AQB$:

$$\overline{BQ} = \sqrt{\left(\frac{1}{4}R + s\right)^2 - \left(\frac{1}{4}R - s\right)^2} = \sqrt{Rs}.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle OQB$:

$$\overline{OQ} = \sqrt{(R - s)^2 - (\sqrt{Rs})^2} = \sqrt{R^2 + s^2 - 3Rs}.$$

$\overline{OA} = \overline{AQ} + \overline{OQ}$, aleshores:

$$\frac{3}{4}R = \frac{1}{4}R - s + \sqrt{R^2 + s^2 - 3Rs}. \text{ Resolent l'equació en la incògnita } s:$$

$$s = \frac{3}{16}R.$$

Siga la circumferència de centre C i radi $t = \overline{CU}$.

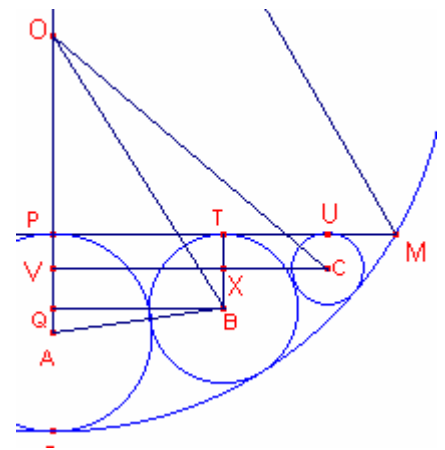
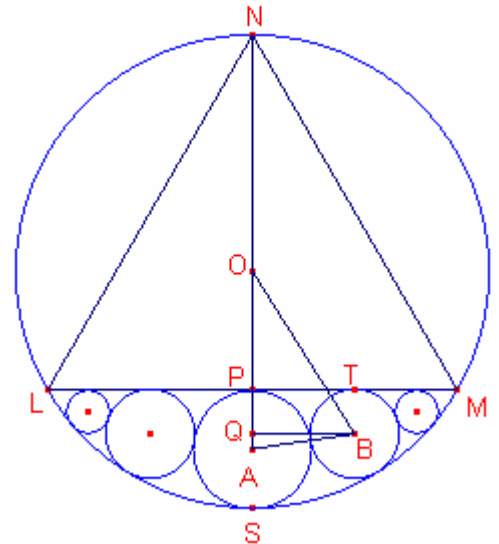
$$\overline{OC} = R - t, \overline{BC} = s + t = \frac{3}{16}R + t, \overline{BX} = s - t = \frac{3}{16}R - t.$$

$$\overline{OV} = \frac{1}{2}R + t, \overline{VX} = \overline{BQ} = \sqrt{Rs} = \frac{\sqrt{3}}{4}R.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle CXB$:

$$\overline{CX} = \sqrt{\left(\frac{3}{16}R + t\right)^2 - \left(\frac{3}{16}R - t\right)^2} = \frac{\sqrt{3Rt}}{2}.$$

$$\overline{VC} = \overline{CX} + \overline{VX} = \frac{\sqrt{3Rt}}{2} + \frac{\sqrt{3}}{4}R.$$

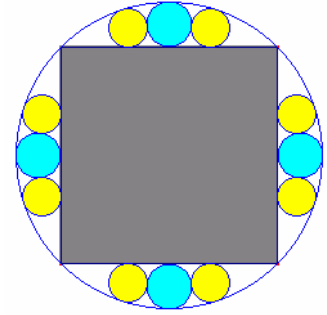
Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle OVC ^{Δ} :

$$(R - t)^2 = \left(\frac{1}{2}R + t\right)^2 + \left(\frac{\sqrt{3}Rt}{2} + \frac{\sqrt{3}}{4}R\right)^2.$$

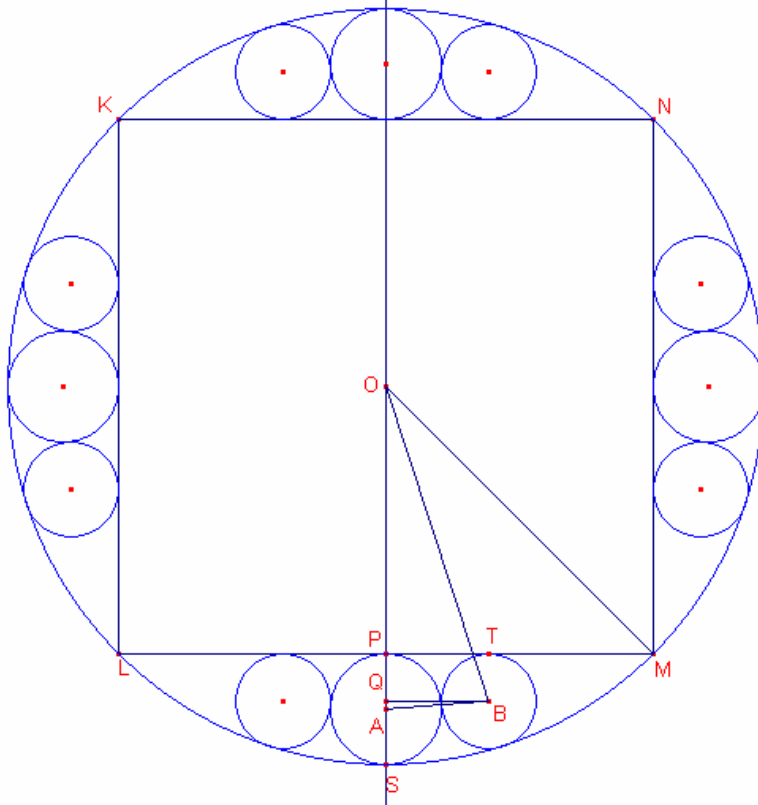
Resolent l'equació en la incògnita t:

$$t = \frac{9}{100}R.$$

29.- Una circumferència de radi R té inscrit un quadrat. En l'interior de la circumferència hi ha inscrites dotze circumferències tangents dos a dos i tangents als costats del quadrat (veure figura). Calculeu els radis de les cinc circumferències.

Solució:

Siga el quadrat $KLMN$

Siga la circumferència circumscriu al quadrat de centre O i radi $R = \overline{OM}$.

Siga P el punt mig del costat $\overline{LM}$.

$$\overline{OS} = R, \quad \overline{OP} = \frac{\sqrt{2}}{2}R.$$

$$\overline{PS} = R - \overline{OP} = R - \frac{\sqrt{2}}{2}R = \frac{2 - \sqrt{2}}{2}R.$$

Siga la circumferència de centre A i radi $r = \overline{AP}$.

$$\overline{AP} = \frac{2 - \sqrt{2}}{4}R.$$

Siga la circumferència de centre B i radi $s = \overline{BT}$.

$$\overline{OB} = R - s, \quad \overline{AB} = \frac{2 - \sqrt{2}}{4}R + s, \quad \overline{PQ} = \overline{BT} = s, \quad \overline{AQ} = \frac{2 - \sqrt{2}}{4}R - s, \quad \overline{OQ} = \frac{\sqrt{2}}{2}R + s,$$

$$\overline{OA} = \frac{2 + \sqrt{2}}{4}R.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle $\triangle AQB$:

$$\overline{BQ} = \sqrt{\left(\frac{2-\sqrt{2}}{4}R+s\right)^2 - \left(\frac{2-\sqrt{2}}{4}R-s\right)^2} = \sqrt{(2-\sqrt{2})Rs}.$$

Aplicant el teorema de Pitàgores al triangle rectangle OQB :

$$\overline{OQ} = \sqrt{(R-s)^2 - \left(\sqrt{(2-\sqrt{2})Rs}\right)^2} = \sqrt{R^2 + s^2 + (-4 + \sqrt{2})Rs}.$$

$\overline{OA} = \overline{AQ} + \overline{OQ}$, aleshores:

$$\frac{2+\sqrt{2}}{4}R = \frac{2-\sqrt{2}}{4}R - s + \sqrt{R^2 + s^2 + (-4 + \sqrt{2})Rs}. \text{ Resolent l'equació en la incògnita } s:$$

$$s = \frac{1}{8}R.$$

30.- Els angles aguts d'un rombe mesuren 60° i el costat c . Dins del rombe s'han inscrit cinc circumferències (veure figura). Calculeu el radi de les cinc circumferències.

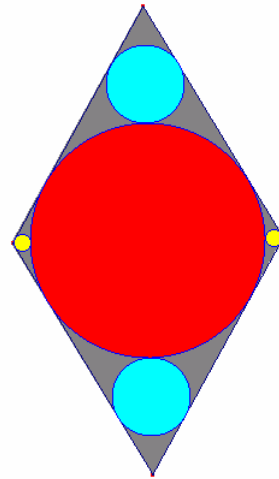
Solució:

Considerem el rombe $ABCD$ $c = \overline{AB}$, $\angle ABC = 60^\circ$.
Siga la circumferència de centre O i radi $r = \overline{OP}$.

El triangle ACD és equilàter, $\overline{AC} = c$.

$\overline{OA} = \frac{c}{2}$, $\angle PAO = 60^\circ$. Aleshores $\overline{AP} = \frac{\overline{OA}}{2} = \frac{c}{4}$,

$r = \overline{OP} = \frac{\sqrt{3}}{4}c$.

Considerem la circumferència de centre N i radi $s = \overline{MN} = \overline{TN}$.

$\overline{OT} = \frac{\sqrt{3}}{4}c$, $\overline{OB} = \frac{\sqrt{3}}{2}c$,

$\overline{BN} = \overline{OB} - \overline{OT} - \overline{TN} = \frac{\sqrt{3}}{2}c - \frac{\sqrt{3}}{4}c - s$.

$\angle NBM = 30^\circ$, Aleshores, $\overline{MN} = \frac{1}{2}\overline{BN}$.

$s = \frac{\frac{\sqrt{3}}{4}c - s}{2}$. Resolent l'equació en la incògnita s :

$s = \frac{\sqrt{3}}{12}c$.

Considerem la circumferència de centre K i radi $t = \overline{KL} = \overline{KQ}$.

$t = \overline{KL} = \overline{KQ}$.

$\overline{OQ} = \frac{\sqrt{3}}{4}c$, $\overline{OC} = \frac{1}{2}c$,

$\overline{CK} = \overline{OC} - \overline{OQ} - \overline{KQ} = \frac{1}{2}c - \frac{\sqrt{3}}{4}c - t$.

$\angle LKC = 30^\circ$, Aleshores, $\overline{KL} = \frac{\sqrt{3}}{2}\overline{CK}$.

$t = \frac{\sqrt{3}}{2} \left(\frac{2 - \sqrt{3}}{4}c - t \right)$.

Resolent l'equació en la incògnita t :

$t = \frac{7\sqrt{3} - 12}{4}c$.

